

σταυρούς κοκκίνους τὰς οἰκίας ὅπου κατοκοῦν Πολωνοί.

— Τὰ σημεῖα ταῦτα δηλοῦν ὅτι πρέπει ν' ἀποθάνουν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι κοιμοῦνται ἐκεῖ τὸν τελευταῖον ὕπνον των. Ὁ ἥλιος δὲν πρέπει πλέον νὰ ἀνατεῖλῃ δι' αὐτούς. Κοσμά, ὕπαγε εἰς Νίζνι, καὶ κάμε εἰς τὴν πόλιν σου ὅ,τι θὰ κάμωμεν ἡμεῖς εἰς τὴν Μόσχαν.

Ὁ Κοσμάς δὲν ἀπεκρίθη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους διακόψας τὴν σιωπὴν,

— Ἐάν, εἶπεν, ὁ Δημήτριος εἶναι ἀπατεῶν, ἀς ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἐάν δὲν εἶναι;

Καὶ διὰ τῶν ζωντῶν του βλεμμάτων ἔλεγεν ὁ τίμιος πατριώτης πρὸς τὸν φιλόδοξον, ὅτι ἡ μοσκοβιτικὴ αὐτοῦ χεὶρ ἦτο μὲν ἀξία νὰ ἐπιπέσῃ κατ' ἐνόχου, ὅχι ὅμως καὶ κατ' ἀθώου.

— Ἐχω τὰ μέσα νὰ τὸ μάθω, ἐπρόσθεσε μετὰ ταῦτα. Καὶ τότε, ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ πεποίθησίς μου, θὰ κάμω τὸ χρέος μου.

Ἐῖπε καὶ ἀποκαλύψας εὐσεβῶς ἀλλ' ὅχι καὶ δουλικῶς τὴν κεφαλὴν, ἐχαιρέτισε τὸν πρίγκηπα Βασίλειον Σουΐσκη, καὶ ἀνεχώρησεν.

Ὁ Βασίλειος τὸν ἐβλεπεν ἀναχωροῦντα, καὶ ἔλεγεν

— Ἔστω ὕπαγε νὰ συμβουλευθῇ τὸν Πογιάρσκη σου ἐνῷ ἡμεῖς θὰ ἐνεργῶμεν. (Ἦτο δὲ ὁ Πογιάρσκης ἀνὴρ ἐνάρετος, πρὸς ὃν ὁ Κοσμάς ὡμολόγει μέγα σέβας.) Καὶ ὅταν τελειώσωμεν τότε μᾶς λέγεις ἐάν ἐπράξαμεν καλὰ ἢ κακά.

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

Ο ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

ΤΩΝ

ΑΘΗΝΩΝ.

—ο—

Αἱ Ἀθῆναι μέχρις ἐσχάτων ἔτι ἔζων ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ παρελθόντος αὐτῶν, ἐκ τῆς ἀντανάκλασεως τῆς ἀρχαίας αὐτῶν λαμπρότητος, καὶ ὑπῆρχον μόνον διότι εἶχον ὑπάρξει. Ὁ εἰς αὐτάς προσερχόμενος, γιγαντιαῖα μόνον ἀπῆντα ἐρείπια, μεγίσταις ἐν αὐτῷ διεγείροντα ἀναμνήσεις, καὶ ὑπ' αὐτά, ὡς ἐν ἀφῶνι λατρεῖα γονυπετοῦντα, καὶ εἰς τὴν κόριν κυλιόμενα, εὐτελῆ τινα καλύβια, δεικνύοντα διὰ τῆς ἀντιπαράθεσεως οἷαι ἦσαν αἱ Ἀθῆναι καὶ οἷαι ἐγένοντο· περὶ δὲ τοὺς λευκοὺς καὶ κολασσιαίους τοῦτους σκελετοὺς, τὰ πάντα νέκρωσις. τὰ πάντα ἐρήμωσις! Ἀλλ' ἀφ' οὗτου ἐπνευσεν ἐπὶ τὴν ἐνδοξὸν ταύτην πόλιν αὐρα αὐτονομίας, ἐκτοτε νέα ζωὴ ἤρχισεν ἐν αὐτῇ κινουμένη, καὶ ἀναπτυσσομένη νέα δραστηριότης. Ἀποβαλοῦσα τὰ εὐτελῆ αὐτῆς ῥάκη, ἡ ἀλλοτε ἡγεμονίς αὕτη τῆς Ἑλλάδος, ἐνεδύθη αὐτῇς

χλαμύδα, οὐχὶ μὲν εὐρεῖαν ὥς ὅταν ἐξέτεινε τὴν δόξαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἀλλ' εὐπρεπῆ καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν νέαν αὐτῆς τύχην, καὶ τὰς παραιτέρω αὐτῆς προσδοκίας. Ὁ φοῖνιξ οὗτος τῶν πόλεων ἐξῆλθε τῆς τέφρας του. Ἐκ τῶν πενιχρῶν, ἀσχήμων, καταρρέουσων οἰκιῶν, ὧν ἡ ἄτακτος συσσώρευσις ἀπετέλει αὐτὴν πρὸ εἰκοσι ἐτῶν, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι οὐδὲ μία καὶ μόνη σώζεται ἐτι, πολλαὶ δὲ κομφαὶ καὶ κανωνικαὶ πολλαχοῦ ἔλκουσι τοῦ ξίνου τὰ βλέμματα, ἂν εἶναι δυνατόν ἐν Ἀθῆναις ν' ἀποσπασθῶσι ποτὲ τὰ βλέμματα ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῶν ἀρχαίων ἀριστουργημάτων, καὶ νὰ στηριχθῶσι καὶ ἐπὶ στιγμὰς μόνον εἰς ὅ,τι ἐντελέστερον δύναται νὰ παραγάγῃ ἡ νέα ἀρχιτεκτονικὴ.

Τὰ μόνον δὲ ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας πόλεως περισωθέντα οἰκοδομήματα, εἰσὶ τινὲς τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῆς, τὸν τύπον τοῦ Βυζαντινοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος φέρουσαι, χάριν δ' ἰδιόρρυθμον ἔχουσαι, καὶ προστασίας ἀξίαι οὗται ἐναντίον ἀπειροκάλων καὶ βανδύσων καταστροφῶν. Ἀφανεῖς καὶ μικραὶ, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς παρεκκλήσια ἀναγεγεῖσθαι πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν καὶ κατ' οἶκον εὐλάβειαν, μετὰ ταῦτα εἰς τὴν δημόσιον ἀφιερωθεῖσαι λατρεῖαν, ὅταν ἐπαυσεν αὕτη ἀξιοπρεπὴς τελουμένη εἰς ταμὲν ὑψηλῇ, εἰσὶν ἤδη ἀνεπαρκεῖς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νέας καὶ ὁσημέραι αὐξανομένης πόλεως. Τὸ κοινὸν αἶσθημα ἀπῆλθε νῶν ἀξιώτερον ἐαυτοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας, καὶ τούτου τὴν ἀνέγερσιν ἀνέλαβεν ὁ Δῆμος τῆς ἀναμορφωθείσης πόλεως τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὴν Ἀναμόρφωσιν τοῦ Σωτήρος καθιερώσας αὐτόν. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ, διαγραφέν ὑπὸ τοῦ πολλαχῶς τὰς Ἀθῆνας κοσμήσαντος ἀξιολόγου Δανου ἀρχιτέκτονος Ἄνσεν, μετὰ πολλῆς δὲ κρίσεως καὶ ἱκανότητος συμπληρωθὲν, ἀναπτυχθὲν, καὶ ἤδη ἐκτελούμενον ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐμπείρου καὶ ἀκαμάτου συμπολίτου Ζέζου, εἶναι μεγαλοπρεπὲς ἐνταυτῷ καὶ κατάκοσμον, ῥυθμὸν ἀκολουθοῦν τὸν Βυζαντινόν, ἀλλ' οἷος πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν πατρίδα τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας, δανειζόμενον δηλαδὴ τὴν μὲν ὅλην τῶν κοσμητικῶν αὐτοῦ μερῶν ἐκ τῶν πολυτελῶν τῆς Πεντέλης λατομίαν, τὰ δὲ σχήματα αὐτῶν ἐκ τῶν εὐχρηστικῶν ἐν τοῖς ἀρχιτεκτονικοῖς τῶν ἀρχαίων ἀριστουργήμασι.

Τὴν οἰκοδομὴν ταύτην ἀσπαζόμεθα χαίροντες, καὶ ἐπικροτοῦμεν εἰς τὴν πρόσδον αὐτῆς, ἣν ἐπισπεύδει, καὶ τοι ἐνδεής, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων. Εὐχόμεθα δὲ ὅπως καὶ τις τῶν γενναίων ἐκείνων τῆς πατρίδος εὐεργετῶν, οἵτινες ὑπὲρ αὐτῆς κοπιῶσιν, ὑπὲρ αὐτῆς κερδίζουσι, καὶ δι' αὐτὴν ταμιεύουσιν, θεωρήσῃ ποτὲ καὶ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ὠραίου τούτου ναοῦ, ὡς ἐντικείμενον ἀξίον τῆς φιλογενοῦς τοῦ ἐλευθεριότητος, οὐ μόνον διότι χρησιμεύει ἡ ἀνέγερσις αὐτοῦ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι εὐσεβοῦσα καὶ σωφρονοῦσα ἡ ἀναπλασθεῖσα Ἑλληνικὴ κοινωνία, ἠθέλησεν ἀπὸ θεοῦ ἀρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ ναὸς οὗτος προσδοκοῖ καὶ εἰσάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γνήσιον ἀρχιτεκτονικὸν τύπον, πρὸς ὃν ὀφείλουσι νὰ ῥυθμίζωνται πάντα τὰ τούντεῦθεν

ἀνεγερθησάντων ἱερὰ οἰκοδομήματα. Εἰσάγει δ' αὐτὸν, οὐδ' ὅλως νεωτερίζων, ἀλλ' ἀνανεῶν τὸν ἀπ' αἰώνων παραδεδεγμένον τύπον, ὅστις ἐξ ἐλλείψεως πάσης καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος εἶχε παραμεληθῇ καὶ λησμονηθῇ ἐπ' ἐσχάτων, καὶ οὐ τὸ αἰώνιον, τὸ ἀκατάστροφον καὶ ἀγήρω πρωτότυπον, εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν οἰκοδομηθεισῶν ἐκκλησιῶν τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, ἡ ἁγία Σοφία. Αὕτη ἦν δι' ὅλου τοῦ μεσαιῶνος, καὶ ἐν ὧσιν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος διετέλει ἀτονομούμενον, αὕτη πρέπει νὰ μένη καὶ μετὰ τὴν ἀναβίωσιν αὐτοῦ, ἡ σταθερὰ πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως, καὶ ὁ ἀπαράβικτος ὑπογραμμὸς τῆς ὀρθοδόξου νεωδομίας.

Περὶ τῆς ἁγίας Σοφίας πᾶμπολλοὶ περιγραφαί, καὶ ποιήματα, καὶ συγγράμματα ὅλα ἐγράφησαν. Ὅστις ὅμως θέλει νὰ γνωρίσῃ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὰ καθέκαστα αὐτῆς ἀκριβῶς, — καὶ πᾶς παρ' ἡμῖν ἀρχιτέκνων, ἐχων ἀξίωσιν νὰ ἀνεγείρῃ ἐκκλησίαν, πᾶς θελὼν νὰ σχηματίσῃ τὴν κρίσιν τοῦ περὶ τοῦ γνησίου σχήματος τῶν παρ' ἡμῖν ἐκκλησιῶν, ὀφείλει τοῦ λοιποῦ νὰ τὰ γνωρίσῃ, — οὐδὲν δύναται ν' ἀναγνώσῃ περὶ αὐτῆς γλαφυρότερον, πληρέστερον ἐνταυτῷ καὶ εὐκρινέστερον, ἀπὸ τὸ ὁδοὺν κεφάλαιον τῆς Περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Κ. Σκαυλάτου Βυζαντίου. Μὴ δυνάμενοι δυστυχῶς νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν πολύφυλλον καὶ ἐμπειριστατωμένην βιογραφίαν συγχρόνως καὶ τοπογραφίαν τῆς πρωτίστης ταύτης καὶ σεβαστοτάτης κιβωτοῦ τῶν θεομυστηρίων ἡμῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων, περιοριζόμεθα εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας κεφαλαιώδεις περὶ αὐτῆς εἰδήσεις.

Ἡ ἁγία Σοφία οἰκοδομήθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μετ' ἐξουσίαν ὁροφῆν. Ἀλλ' ἐκάνη ἐπὶ Ἀρκαδίου μετὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Χρυσόστομου. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ δὲ, ἐν ἔτει 532, εἰς τὴν στάσιν τοῦ Ἱπποδروμίου, καεῖσα καὶ αὖθις, ἀνωκοδομήθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, λαμπρότατα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἀνθιμίου τοῦ ἐκ Τράλλης καὶ Ἰσιδωρου τοῦ Μιλησίου. Ὁ τόπος πρὸς ἐπέκτασιν αὐτῆς ἡγοράσθη μεγάλη δαπάνη· μύρια δ' ἐργάται εἰργάζοντο καθ' ἡμέραν, ἐπιβλέπωντος αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐνεκκινήσθη δὲ μετὰ 5 ἔτη, 11 μῆνας, 10 ἡμέρας, καὶ ὅτε συνετελέσθη, ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπερηφάνως ἀνέκραξε: « Δόξα τῷ Θεῷ, ἀξιώσαντί με εἰς τέλος ἐνεγκεῖν τοιοῦτον ἔργον Νενίκηκά σε, ὦ Σολομών. » Μετὰ 20 δὲ ἔτη σεισμὸς κατέρριψε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ θόλου, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τὸ ἐπεσκεύασε πάλιν. Τὸ σχῆμα τῆς ἐκκλησίας εἶναι σταυροειδῶς τετραγώνον, πλάτος μὲν ἔχον 243 ποδῶν, μήκος δὲ 269 περίπου, καὶ προσέτι νάρθηκα εὐρύχωρον, κοινωνοῦντα διὰ ἐννέα πυλῶν μετὰ τοῦ ναοῦ, χρησιμεύοντα δὲ εἰς τὴν τῶν κατηγουμένων διαμονήν. Ἀνωθεν δὲ καλύπτεται ὁ ναὸς ὑπὸ θαυμασίου θόλου, οὐχὶ ἡμισφαιρικοῦ, ἀλλὰ τμήματος ἀπεράντου σφαίρας, ἔχοντος μὲν διάμετρον 115', ὕψος δὲ ἡ βάθος μόλις τὸ 1/6 αὐτοῦ, καὶ ὕψος ἀπ' ὅπου στίλβει ἡ ἐπικαθεσθεῖσα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἡμισέληνος, μέχρι τοῦ ἐδάφους 180', καὶ στηριζομένου ἐπὶ κυλίνδρου φωτιζομένου διὰ 24 θυρίδων. Αὐτὸς δὲ ὁ κύλινδρος

ἐπικάθηται ἐπὶ 4 θαρράλαιων ἀψίδων, στηριζομένων αὐτῶν πάλιν ἐπὶ ὀρθοστατῶν, καὶ κατὰ τὰ δύο πλάγια, πρὸς βορρᾶν καὶ μεσημβρίαν καὶ ἐπὶ 4 κίωνων συνήτου ἢ γρανίτου λίθου. Περὶ τὸν μέγαν Τοῦρλον ὑπάρχουσιν ἄλλοι κατώτεροι, καὶ περὶ αὐτοὺς ἄλλοι, ὥστε ἐξωθεν ἡ ἐκκλησία φαίνεται ταπεινότερα ἐκ τούτου ἢ ἐσωθεν. Κατὰ τὰ πλευρὰ δὲ ἐπικρατεῖ διπλὴ στοὰ ὑπερώα, ἡ γυναικωνίτης, ἡ μὲν κατωτέρα στηριζομένη ἐπὶ 40 κίωνων, ἡ δ' ἀνωτέρα ἐπὶ ἐτέρων 60 ἐλασσόνων. Ὑπὸ ταύτας τὰς στοὰς ἡγείροντο ἑκατέρωθεν δύο θρόνοι, ὁ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ τοῦ Πατριάρχου, καὶ μετ' αὐτοὺς βασιλεῖς ἔφερον πρὸς τὸ ἱερὸν, κοινωνοῦν διὰ διαφόρων θυρῶν μετὰ τοῦ βαπτιστηρίου, βεστιαρίου, καὶ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν ἱερουργίαν χρησίμων δωματίων. Ὁ Ἰουστινιανὸς, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ οἰκοδόμημά του ἀπρόσβλητον ἀπὸ τὸ πῦρ, ἐξώρισεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ξύλον, καὶ μόνον εἰς τὰς πύλας τὸ μετεχειρίσθη, κατασκευάσας τὴν τοιχοδομίαν πᾶσαν ἐκ κερύμων, τὰς δὲ παραστάδας ἐξ ὀγκωδῶν τετραγώνων ἢ τριγωνικῶν λίθων σιδηροῖς κρίκαις, καὶ κονιάματι καὶ μιλύβδιω συνδεδεμένων. Ὁ δὲ θόλος κατεσκευάσθη ἐξ ἐλαφρᾶς κειρίου καὶ ῥοδίων κεράμων, πεντάκις ἐλαφροτέρων ἀπὸ τούς συνήεις, καὶ ἐνετέθησαν εἰς αὐτὸν πᾶμπολλα ἅγια λαίψανα. Ὡστε ὁλόκληρος ὁ θόλος οὗτος πρέπεινὰ θεωρῆται ὡς παρμεγέθης ἀναέριος καὶ ἱερὸς τάφος τῶν ἁγίων τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐκκλησίας. Ἡ δ' ἐσωτερικὴ τῶν τειχῶν ἐπιφάνεια κατεκοσμήθη πᾶσα δι' ὀρθομαρμαρῶσεως πολυτίμων καὶ πολυχρόων μαρμάρων, ὅπου διαλάμπει ὁ ἱασπὶς καὶ ὁ πορφυρίτης, καὶ οἱ παντοῖοι χρωματισμοὶ καὶ αἱ περιπλοκάδες τῶν ποικίλων φλεβῶν, ὅλων τῶν ὡραισιότατων λίθων, πανταχόθεν τῆς γῆς συνειλεγμένων, τοῦ Καρυστίου, τοῦ Λακωνικοῦ τοῦ Λυδίου, τοῦ Λιβυκοῦ, τοῦ Φρυγίου, τοῦ Κελτικοῦ, καὶ ἄλλων, φαίνονται ὡς ἐκ χειρὸς ἐπιτηδείου ζωγράφου συντεθεῖσαι εἰς σοφὴν καὶ ἀπαράμιλλον ἁρμονίαν. Οἱ δὲ κίονες, καὶ αὐτοὶ ἐκ Πορφυρίτου καὶ ἐκ Πρασίνου λίθου κατεσκευασμένοι, ἐλήφθησαν οἱ πλεῖστοι ἐξ ἀργαίων ναῶν τῆς Ἐφέσου, τῆς Ἡλιουπόλεως, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀλλαχόθεν, εἶχον δὲ κιονόκρανα ἰδιοῤῥυθμα καὶ φανταστά, οὐδὲν τῶν παραδεδεγμένων σχημάτων μιμούμενα καὶ δι' ἐπιχρύσου κεκοσμημένα χαλκοῦ. Τίλος ὁ μέγας θόλος, τὰ δύο ἐλάσσονα ἡμικύκλια, καὶ τὰ ἐξ μικρὰ ὑπ' αὐτὰ, κατεκοσμήθησαν διὰ ποικιλοχρόων καὶ δι' ὁλοχρόων ψηφιδωτῶν, ὥστε φωτιζόμενος ὑπὸ τῶν ἱερῶν λύχνων, ὁ ναὸς οὗτος ἔπρεπε ν' ἀντανάκλῃ πανταχόθεν τὰς ἀκτῖνας αὐτῶν, καὶ νὰ καταστῇ ὁλόκληρος. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκρύψαν ὑπὸ κονίαμα ὅλην τὴν πολυτέλειαν ταύτην τοῦ ψηφιδώματος, ἐκτός ὅτι κατὰ τύχην ἐντός ἐνός τῶν μικρῶν ἡμικυκλίων ὑπὲρ τὸ ἱερὸν ἔμεινεν ἀκάλυπτος εἰς ἄγγελος. Τίς ἄγγελος ἄραγε;... Ἐδαψιλεύθη δὲ καθ' ὅλα τὰ κοσμητικὰ τοῦ ναοῦ μέρη ἀφθόνως ὁ χαλκὸς, καὶ ὁ ἀργυρὸς καὶ ὁ χρυσοῦς, καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐκτίμησις ἀναβιβάζει τὴν δι' αὐτὸν γενομένην δαπάνην εἰς 30 ἑκατομ. δραχμῶν. —

Τοιαύτη εἶναι, ὡς ἐν ἀτελεστάτῳ σκιαγραφήματι ἡ ἁγία Σοφία. Καὶ δὲν λέγομεν μὲν ὅτι ἡ ἐν Ἀθῆναις ἀνεγειρομένη μητροπολιτικὴ ἐκκλησία δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτήν, οὐδ' ὡς μικρὸν μεγάλῳ, ἀλλὰ δισχυρίζομεθα ὅτι ἐσχεδιάσθη ἐν γνώσει καὶ κατ' ἐμπνευσιν, ἀν οὐχὶ κατ' ἀκριβῆ μίμνησιν τοῦ ρυθμοῦ αὐτῆς, ὡς τοῦτο ἐγένετο εἰς τὴν ἐν Σύρῳ ἐπίσης κομφῶς καὶ φιλοκάλως οἰκοδομουμένην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου. Νομίζομεν δ' ὅτι οὐδὲν ἄτοπον καὶ ὑπερβολικὸν ἀξιῶμεν, προτείνοντες ὥστε ὁσάκις πρόκειται ν' ἀνεγερθῇ τοῦ λοιποῦ ἐκκλησία εἰς ὅλον δῆποτε τῆς Ἑλλάδος μέρος, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χωρία, νὰ μὴ δίδηται ἡ ἀδεια εἰς οἰκοδομὴν, πρὶν τὸ σχέδιον αὐτῆς, ὑποβληθῇ εἰς τὴν βασιλικὴν κυβέρνησιν, ρυθμισθῇ κατὰ τὸν καθαρὸν Βυζαντινὸν τύπον, οὗ ἄκρος καὶ ἀνυπερέβλητος ὅρος ἐστὶ πάντοτε ἡ ἁγία Σοφία.

Ἐν τῷ φυλλαδίῳ ΠΕ'. τῆς Πανδώρας, ὁμιλήσαμεν περὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ἀρχῶν τοῦ Πανεπιστημίου, καταχωρίσαντες ἐκεῖ τὸν λόγον τοῦ νέου Πρυτάνεως. Σήμερον δέ, ἐπιθυμοῦντες νὰ εὐχαριστήσωμε τὴν περιέργειαν τῶν φιλομούσων ἀναγνωστῶν, δημοσιεύομεν καὶ τὴν λεπτομερῆ λογοθεσίαν τοῦ πρώην πρυτάνεως Κ. Π. Ἀργυροπούλου.

—ο—

Δέκατος τέταρτος ἐρχομαι ν' ἀποθέσω τὴν ἀρχὴν, τὴν ὁποίαν παρ' ὑμῶν παρέλαβον, καὶ νὰ δώσω λόγον τῶν ἐνιαυσίων μου πράξεων. Ἡ λογοθεσία εἶναι συνέπεια τῆς εὐθύνης, παρομαρτοῦσα πάντα πράττοντα τὰ δημόσια· ἀλλ' ἐν τῇ πρυτανικῇ μάλιστα διαχειρίσει ἐκτελεῖται ὁ χρήσιμος οὗτος κανὼν, ἐνῷ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν ἡ εὐθύνη πρὸς τὸ παρὸν ἀποκρύπτεται μεταωριζομένη εἰς τὰ ὕψη τῆς θεωρίας.

Τὸ δημοτελὲς τῆς λογοθεσίας ταύτης ἀρμόζει ἰδίως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ὁ πρυτανικὸς λόγος ἐκφερόμενος μεταξὺ πλήθοντος ἀκροατηρίου, διαδιδόμενος δὲ πανταχοῦ γῆς διὰ τῆς ἐντύπου δημοσιεύσεως, ἐμφαίνει ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον εἶναι τῷ ὄντι γενικὸν κτῆμα τοῦ ἐλευθέρου ἢ δούλου ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἀναλόγως τῶν μεγάλων προσδοκιῶν καὶ τῆς περιπαθοῦς εὐνοίας, τὰς ὁποίας ἐμπαιεῖ, ὁφείλει νὰ πράττῃ ἄξια, καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ μετὰ παρρησίας τὰς πράξεις του.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρχον πολλὰ σπουδαῖα ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια ἐν Χίῳ, ἐν Κυδωνίαις, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐν Ἰασιίοις καὶ ἀλλαχοῦ. Σήμερον τὰ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἐκπαιδευτήρια, καὶ ἰδίως τὸ Πανεπιστήμιον διεδέχθη τὰς ἐσδοσμένας ταύτας ἐστίαις τοῦ ἑλληνικοῦ φωτισμοῦ καὶ ἀνέλαβε τὸ μέγα ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ νοητικῆς διαμορφώσεως τῶν Ἑλλήνων, κατὰ πνεῦμα ἐνότητος ἐθνικῆς καὶ παλιγγενεσίας.

Λίδοντες λοιπὸν εὐθύνην ἀποτεινόμεθα οὐ μόνον πρὸς τοὺς συγκαθηγητάς, οὐ μόνον πρὸς τὴν κυβέρνη-

σιν, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν γῆν, περιέχουσαν τέκνα τῆς πολυπαθοῦς ταύτης ἑλληνικῆς φυλῆς, καθιστῶντες γνωστὰ ὅλα τὰ ἐν τῷ λήξαντι ἔτει γεγονότα.

Θαῤῥαλέως, Κύριοι, ἀναγγέλλομεν ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τὸ Πανεπιστήμιον ἀφίχθη εἰς ἀνάπτυξιν μεγάλην, ὅχι κατὰ πρόοδιν βαθμιαίαν, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ μνηροῦ πηδῆματος προοδεύσαν.

Φοιτηταὶ καὶ ὑποτροφίαι.

Τῆς ἀναπτύξεως ταύτης τὸ κυριώτερον σημεῖον εἶναι ἡ πληθὺς τῶν φοιτῶντων, ἐμφαίνουσα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων τοῦ νὰ προβιβάσῃ εἰς διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν τελειότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον εὐνοίαν καὶ ἐμπιστοσύνην.

Κατὰ τὸ δεῦτερον ἔτος τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐγγεγραμμένοι ἦσαν εἰς τὰ βιβλία τοῦ Πανεπιστημίου 52 φοιτηταί. Κατὰ τὸ 1841 ὁ ἀριθμὸς ἀνέβη 159, κατὰ τὸ 1843 κατέβη εἰς 142. Ὁ Κ. Ἀσώπιος λογοθετὼν ἀνήγγειλε τὴν ὑπαρξίν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 252 ἐγγεγραμμένων φοιτητῶν κατὰ τὸ 1844. Ἐπὶ τῆς πρυτανείας τοῦ Κ. Βάρβα κατὰ τὸ 1845 ἠριθμοῦντο 172.

Κατὰ τὸ 1846 ἐπὶ Θ. Μανούση	228.
— — 1847 ἐπὶ Α. Βενιζέλου	270.
— — 1848 ἐπὶ Ι. Σούτσου	305.
— — 1849 ἐπὶ Φ. Ἰωάννου	347.
— — 1850 ἐπὶ Γ. Μαυροκορδάτου	397.
— — 1851 ἐπὶ Μ. Ἀποστολίδου	397.
— — 1852 ἐπὶ Σ. Πήλλικα	496.
— — 1853	590.

Τὸ προτελευταῖον λοιπὸν ἔτος ὑπερέβη κατὰ ἑκατὸν περίπου τοὺς τοῦ προλαβόντος φοιτητάς· τὸ δὲ λήξαν σχεδὸν κατὰ διακοσίους. Ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἀριθμῶν τούτων μαρτυρεῖ διαρκῆσθαι καὶ παντὸς λόγου εὐγλωττότερον τὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἀνάπτυξιν.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἑαυτὸ μόνον ν' ἀντιπαραβάλλεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης. Οὕτως ὑπερτεροῦμεν μὲν τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοῦ Φρέιμπουργ, τῆς Ἰέννης, τοῦ Κένιπεργ καὶ τοῦ Γκρισβάλδε· ἐξισούμεθα δὲ σχεδὸν μὲ τὸ τῆς Χάλλης, καὶ κατ' ὀλίγον μόνον ὑπερτερούμεθα ὑπὸ τοῦ τῆς Γκεττίγγης καὶ τοῦ τῆς Χαϊδελβέργης. Συνεχίζοντες τὴν παραβολὴν ταύτην, εὐρίσκομεν ὅτι ὁ τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἀναλόγως κατώτερος τοῦ τῶν ἄλλων ἐπικρατειῶν, ὅταν ὑπολογισθῇ τὰ φυσικὰ καὶ πολιτικὰ κωλύματα τὰ παρεμποδίζοντα τὴν εὐκόλῃ συγκαινωνίαν τῶν ἑλληνικῶν λαῶν.

Ὅποια σὺρροή ἤθελε διακοσμεῖ τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἐάν οἱ τεχνητοὶ φραγμοὶ καταπίπτοντες συνῆπτον ὑπὸ τὰ αὐτὰ σκῆπτρα ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὅστις καὶ σήμερον δραστηρίως πρὸς ἑαυτὸν συνταυτίζει καὶ συναδελφοῖ τοὺς λοιποὺς ὁμοδόλους χριστιανικοὺς λαοὺς, μεταδίδων τὴν παιδείαν, ὅπως ἄλλοτε μετέδωκε τὸν χριστιανισμόν;

Ἐκ τῶν 590 φοιτητῶν, οἱ 309 ὁρμῶνται ἐκ τῆς ἁλλοδαπῆς, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος.